

Autor: JAN NERUDA

Název díla: POVÍDKY MALOSTRANSKÉ

Autor:

Jan Neruda (9.6.1834–22.8.1891)

- realistický básník, prozaik, dramatik
- největší literární osobnost 2. pol. 19. stol.
- člen májovců, redaktor (Národní listy)
- zakladatel fejetonu (podčárník), napsal jich asi 2000, a arabesky (dokonalá charakteristika osob)
- dětství a mládí strávil na Malé Straně – toto prostředí se objevuje i v jeho díle
- studoval práva, potom filozofii
- žil u své matky, nikdy se neoženil, po smrti matky žil stranou, trápily ho různé nemoci jeho lásky: Anna Holinová, dcera vlastence; Karolína Světlá, Tereška Macháčková zemřela mladá, Anička Tichá byla o mnoho mladší
- cestovatel – Francie, Balkán, Turecko, Egypt

- **zařazení autora do uměleckého směru**

májovci – český realizmus

- **určení století, v němž autor tvořil**

2. polovina 19. století

- **určení dalších autorů stejného uměleckého směru**

májovci:

Karolína Světlá (Johana Rottová), (1830–1899)

- vl. jménem Johanna Rottová
  - 1853 jí zemřela dcera, odjela do rodiště manžela Světlé v Podještědí (odtud pseudonym)
  - zakladatelka českého vesnického románu
  - ještědské romány: *Kříž u potoka*, *Vesnický román*, *Frantina*
- Vítězslav Hálek (1835–1874)
- harmonické manželství – oženil se s dcerou bohatého advokáta
  - ve 39 letech onemocněl zánětem pohrudnice, brzy zemřel
  - optimistická, pohodová, smířlivá tvorba = idyličnost
  - čtenářsky velmi oblíbený – písňový tón, snadná zapamatovatelnost
  - *Večerní písně*, *Muzikantská Liduška*, *Na vejminku*

Jakub Arbes (1840–1914)

- redaktor Národních listů, musel odejít
- literární kritik – Hugo, Poe, Zola, Mácha
- první významný český spisovatel s technickým vzděláním (nedokončeným)
- zájem o jevy, které se nedaly vysvětlit
- > nový literární žánr romaneto: text menšího rozsahu s napínavým dějem, v němž se řeší tajemná záhada (to, co vypadá jako nadpřirozený jev, je vysvětleno vědeckým výkladem)
- *Svatý Xaverius*, *Newtonův mozek*, *Etiopská lilie*

Adolf Heyduk (1835–1923)

- *Karyatidy*, *Z rodných hor*, *Lotyšské motivy*

- **názvy (případně obsahy) dalších autorových děl**

6 básnických sbírek, poslední vydána posmrtně

Hřbitovní kvítí (1857) – vyjadřuje náladu ve společnosti během vlády Al. Bacha

- pesimismus, pocit beznaděje
- sbírka se nesetkala s kladným ohlasem

Knihy veršů (1868) – výběr z tvorby z 50. a 60. let

- 3 oddíly, každý jinak laděný

Písně kosmické (1878) - první sbírka, která byla okamžitě rozprodána

- díky této sbírce se stal uznávaným
- Neruda došel vnitřního klidu – moderní životní pocit, víra v pokrok, optimismus
- hlavní motiv = kosmos, rozvoj přírodních věd
- vztahy mezi lidmi X pravidla ve vesmíru
- nejznámější básně: Jak lvové bijem o mříže, Seděly žáby v kaluži

Balady a romance (1883) – pro čtenáře nejzajímavější sbírka

- záměrná záměna významu balady a romance
- rozmarná témata – vztah matky a dítěte, národní otázky, biblická látka, legendární látka

Prosté motivy (1883) – nejsubjektivnější sbírka – intimní zpověď stárnoucího básníka (jakýsi citový deník)

- osamělost, naděje v lásku, smíření s osudem
- 4 oddíly = 4 roční období (příroda = lidský život)

Zpěvy páteční (1896) – sestaveno z pozůstalosti, 10 patetických básní s vlasteneckým obsahem

próza:

Arabesky, *Různí lidé* (povídky), *Trhání* (román), *Žerty dravé a hravé*, *Studie krátké a kratší*, *Menší cesty* (fejetony)

Charakteristika uměleckého směru jako celku:

- **literární druh**

epika

- **literární žánr**

soubor 13 povídek

- **literární forma**

próza

- **dominantní slohotvorný postup**

vyprávěcí

- **typ vyprávěče**

er-forma (10 povídek), ich-forma (3 povídky – Večerní šplechty, Svatováclavská mše, Jak to přišlo, že dne 20. srpna roku 1849, o půl jedné s poledne, Rakousko nebylo rozbořeno)

- **vysvětlení názvu díla**

povídky odehrávající se v Praze na Malé Straně

- **posouzení aktuálnosti díla**

dílo velmi neaktuální

- **určení místa a času textu**

2. polovina 19. století ve staré Praze na Malé Straně

- **stručné nastínění děje**

Týden v tichém domě

Pan Ryšánek a pan Schlegl - příběh o dvou starších pánech, kteří se už 11 let nebaví kvůli ženě, kterou ba milovali. Přesto spolu usedají den co den k jednomu stolu v Hostinci U Štajniců. Kvůli jejich mužské neoblomné cti si ani jeden nemůže odsednout jinam. Jednoho dne však pan Ryšánek nepřišel. Byl nemocný. S příchodem jara se však uzdravil a opět přišel. Ovšem zapomněl si tabák do dýmky. Pan Schlegl mu nabídl svůj. Potom mu řekl, že se o něj strachoval. Tak se začali spolu opět bavit.

Přivedla žebráka na mizinu - povídka vypráví o žebráku panu Vojtíškově. Byl to milý a příjemný pán, každý ho měl rád a všude mu dali nějakou almužnu či něco k snědku. Jednoho dne za ním přišla žebračka, „baba miliónová“ (každému děkovala miliónkrát) a chtěla si ho vzít. Pan Vojtíšek beze slova odešel. Baba miliónová ho začala pomlouvat, říkat o něm že má dva baráky a že bydlí pod hradem. Už mu nikde nic nedali a pan Vojtíšek jednoho mrazivého dne umrzl.

O měkkém srdci paní Rusky

Večerní šplechty

Doktor Kazisvět - doktor Heribert, syn velmi uznávaného doktora, byl samotářský člověk. I když by měl pacientů a přátel dost, s nikým se nechtěl bavit. Všichni mu říkali „doktor Kazisvět“. Jednoho dne měl pan Schepeler pohřeb ale při nakládání rakve na kočár z ní vypadla umělcova ruka. V tu chvíli šel okolo pan Heribert, vzal ruku do svých a prohlásil, že pan Schepeler ještě žije, že je pouze strnulý. Nejprve ho měli všichni za blázna, ale když pana Schepelera po několika hodinách oživit, všichni ho obdivovali. I přes možnost nového začátku se pan Heribert nechtěl s nikým bavit. Od té doby ho nikdo už neviděl.

Hastrman

Jak si nakouřil pan Vorel pěnovku

U tří lilí

Svatováclavská mše

Jak to přišlo, že dne 20. srpna roku 1849, o půl jedné s poledne, Rakousko nebylo rozbořeno

Psáno o letošních dušičkách

Figurky

- **určení smyslu díla**

zobrazení života na Malé Straně, důraz na obyčejné lidské vlastnosti

- **pravděpodobný adresát**

není konkrétní adresát, dílo pro čtenáře se zájmem o Malou Stranu

- **zařazení knihy do kontextu celého autorova díla**

1877, vrcholné prozaické dílo, ke konci života

- **tematicky podobné dílo**

Karel Čapek – Povídky z jedné a z druhé kapsy (1929)

Jaroslav Hašek – Paměti úctyhodné rodiny a jiné příběhy (1925)

Ernest Hemingway – Za našich časů

= soubory povídek

- **porovnání s filmovou verzí nebo dramatizací**

Povídka malostranská (1980)

Povídky malostranské (1984)

- Hastrman, Doktor Kazisvět, Slečna Máry, Večerní šplechty

Hastrman (1955)

Týden v tichém domě (1947)

Vzhůru nohama (1938)

- účast mnohých známých herců, filmové zpracování zcela vykresluje Nerudovy dokonale popsané postavy

Charakteristika úryvku z uměleckého textu:

Bylo mrazivé únorové jitro. Venku ještě šero, okno samý tlustý, květnatý led, v němž se oranžově odrážel svit z protějších kamen. Před domem zaharašil vozík a zaštěkali psi. „Doskoč mně pro dva žejdlíky mlíka,“ velela matka. „Ale zaobal si krk.“

Venku stála mlíkařka na vozíku a za vozíkem stál policajt pan Kedlický. Kus lojové svíčky svítil tiše v čtyřhranné, skleněné lucerně.

„Cože, pan Vojtíšek?“ ptala se mlíkařka a ustála ve vrtění vařečkou. Ono bylo mlíkařkám sice ouředně zapovězeno užívat vařečky na děláni smetanové parády, ale pan Kedlický byl muž dobrosrdečný, už jsem to řekl.

„Ano,“ odpověděl, „našli jsme ho po půlnoci na Oujezdě vedle kanonýrských kasáren. Byl nadobro zmrzlý a dali jsme ho do umrlčí komory ke Karmelitánům. Měl jen rozedraný kabát a kalhoty, ani košile neměl.“

- **atmosféra úryvku**

ponurá, smutná

- **počet postav**

mlíkařka, policajt Kedlický (2)

- **charakteristika vystupujících postav (přímá, nepřímá)**

„pan Kedlický byl muž dobrosrdečný“

- **charakteristika dalších postav**

pan Vojtíšek – velmi milý, hodný, zdvořilý

baba „Miliónová“ – závistivá, podlá, vlezlá

- **vztahy mezi postavami**

obyvatelé Malé Strany

- **zařazení úryvku do kontextu celého díla**

povídka *Přivedla žebráka na mizinu*, konec

- **použité jazykové prostředky**

přímá řeč – „Doskoč mně pro dva žejdlíky mlíka“

personifikace – kus svíčky svítil tiše

několikanásobný větný člen - v čtyřhranné, skleněné lucerně

archaizmus – ouředně, umrlčí komora, žejdlík, ani košile neměl

poetismus – jitro

elipsa – venku ještě šero

metafora – smetanová paráda